

بلوچیء گول اید گہ ایرانی زبانان سیادی

بی۔ ایس دومی سمسٹر   کلاس اُستاد: ڈاکٹر حامد علی بلوچ   کورس کوڈ: بی اے ایل: 602

بلوچی زبان ء باروا کُلیس زاننکار ء زبان زانت تپاک آنت کہ بلوچی یک کوہن ء قدیمیں بُن دپترے ء واہ بندر انت۔
 زبانانی بہر ء بانگ ء رد ء بلوچی زبان ہندوپورپی مزن ٹک ء ایرانی شاہ (Branch) ء گول سیادی کنت۔ بلوچی زبان ء باروا
 بازیں بے سر ء بُن ء بے پاند گیس گپ جنگ بیت کہ اے نوکیں زبانے ء چہ پارسی ء باز ”اثر مند“ انت یانوکیں پارسی ء پد ء
 پاچوڑ انت۔ بلے اے گپ ء ہما مردم جن آنت کہ آچہ بلوچی زبان ء بُن دپتر ء بزنہ ء پوہ ء سر پد نہ انت ء زبان زانتی ء علم ء ہم
 ناپوہ آنت۔ بلوچی زبان ء بابت ء اے گپ در ملکی سامراج ء ہما زاننکاراں جنگ آنت کہ آیانی مول ء مراد بلوچ ہند ء
 دروسیلمانی زور برگ بوتگ۔ آبلوچی زبان ء ”الف ء ب“ ء سر پد نہ بوتگ آنت۔ بلے ادا مارا اے گپ ہم چارگی انت کہ
 انگریزاں کہ لہتیں کتاب ماں بلوچی ء سرانہشتہ کُرتگ آنت آہانی مول ء مرادچی بوتگ آنت۔ پے سے ء چار کتاب ء رد ء ہند
 دنیگ ء کہ آہانی توک ء ہزاراں ردی آست آنت، بلوچی ء ڈولیں کوہن ء قدیمیں زبانے ء قسمت ء فیصلہ بوت نہ کنت۔

اگاں ماراج دپتر ء بوانیں داں مارا معلوم بیت کہ بلوچی زبان ء سرانگریزانی کارکنگ زنڈیں پند لے آت، بلوچ قوم
 اے ہند ء براں کسان ہشکناں (برصغیر) ء اولی قوم آت کہ آئی ء دگہ بچ درمی قومانی زور ء طاقت ماں نیارتگ آت۔ ہسے ہاتر ء
 انگریزاں بلوچی زبان ہیل کُرت کہ بیدے بلوچی زبان ء ہیل کنگ ء ناں گول بلوچاں دوستی بوت کنت ء ناں آیانی ہند ء
 اگہ گرگ بوت کن آنت۔ بلوچی زبان ء تہا کہ چیزے کتاب رد ء ہند دنیگ بوتگ آنت۔ اے پے بلوچانی وانگ ء وانینگ ء رد
 ء ہند دنیگ نہ بوتگ آنت، بلکیں اے کتاب ہما انگریز فوجیانی ہاتر انہشتہ کنگ بوتگ آنت کہ آبلوچی ء سر پد بہ بنت ء بلوچ ہند ء
 دگ ء وتی ”مشن“ ء دیم ء بہ بر آنت۔ ادا اے گپ پدربیت کہ انگریز گول بلوچی زبان ء بچ ڈول ء ”مخلص“ نہ بوتگ
 آنت۔

وہدے کہ مردم گول یک کارےء ”مخلص“ء دلجم نہ بیت گڑ آئیء ہر ڈولیں گپء جبر گو شیت۔ اے ہما انگریز انت کہ ایشاں بلوچی زبانء راپارسیء گالوارے گوشنگ۔ لہتیں ناشریں انگریزان مریء بگٹی گالوارء سندھیء سرائیکیء درآ تنگلیں ڈروشم کر ادات۔

بلوچی زبانء ہر وڑیں اینگء بہتام جت پدء پاکستانء اید گہ نابزانتء وسناچیں زانکاراں گلے چت کہ انگریزء ہرچی کہ گوشنگ راست انت، پرچا کہ انگریزء ہر گپ یک پیگمبرےء گپء ڈولء منگ بنت۔ اے گپ نہ ایو کا پاکستانء اید گہ زبانانی زانکاراں پہ بلوچی زبانء درشان کُرتگ بلکیں کردے بلوچء وسناچیں زانکاراں چہ اید گراں چار گام دیمء شت انت کہ بلوچی زبان پارسی جت انتء پارسیء بلوچیء لیگار کُرتگ۔

چیزے روچ پیسر بلوچیء وت منیں زانکارء وت گڑیں کوآسے کہ وت وتء کوآسے لیکیت ماں بولان ٹی ویء ”انٹرویو“ء دیگء آت۔ وہدے کہ آئیء رالے جُست کنگ بوت کہ واجہ تو بگش کہ بلوچی زبان چنکس پبکء پلگار انت؟ گڑاے واجہء پدء نابزے وتی سرچنڈینت، بچندتء گوشت کہ ”بلوچیء راسک باز براں کُلاں چہ گیشتر پارسیء لیگار کُرتگ۔“ بلے اے گپانی تہانہ منطقے آستء نیکہ دلیلے، چہ آئیء رالے گپ پدء سہرا بہ بیت کہ بلوچی چہ فارسیء لیگار بوتگء آئیء آنچو سر سربینت گوشے زاناں آئیء گپ یک ہزار دو صد در صدر راست انت۔ منء آنچو گمان بوت کہ واجہ پارسیء مزین زانکارےء بلا ہیں دزر سے داریت۔ بلے پدء من سر پد بوتان کہ واجہ پارسیء ”الفء ب“ء ہم سر پد نہ انت۔ نول زبانء رالے ڈولیں زانکاراں مردم کجام نامء بدنت؟ اے واجہ رازانگ لو طیت کہ پارسی زبانء وتی بستارچی انتء رالے نوکیں پارسی کہ مروچی ایرانء گوشنگ بیت اے کجام پارسی انت؟ آیالے ہما پارسی انت کہ چہ کو نہیں زمانگء پیدا ک انت؟ یا ہما پارسی کہ ہزار رنداں وتی رنگ لے بدل کُرتگ؟ اے پارسی کو نہیں پارسیء اوستاء پدء پاچو ژانت یا پہلویء؟

پارسیء لہتیں کتابانی وانگء پدء من اے سر پد بوتان کہ نوکیں پارسی ناں کو نہیں پارسیء پدء پاچو ژانتء نیکہ اوستاء پہلویء درآ تنگلیں ڈروشم انت۔ بلکیں چہ اے سیں زبانانی رنگء ڈروشمء جتا انت۔ نوکیں پارسیء تہا

۶۰ در صد عربیء لبر آنت، ۱۰ در صد فرانسسی، ۱۰ در صد انگریزیء ۱۵ اید گہ زبانانی لبر آنت، اے کل ۸۵ بوت آنت ء ایشاں چہ اید پارسیء بازیں گال بند ء گالریچ ہم عربی نیگ آنت۔

پارسی زبان ء ”ث، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، غ“ عربیء آب آنت ء پارسیء تہا ہر لبرے کہ اے آبانی تہا نبشتہ بنت لبر عربی نیگ آنت۔ پشت کپتگیس آب ”آ، اب، ج، خ، د، ز، ر، س، ش، ل، م، ن، وء یء آبانی تہا ۵۰ در صد لبر ہم عربی نیگ آنت۔ نوں گراپہ پارسیء چنت لبر پشت کپت کہ آئی ء وئی جنڈ نیگ آنت۔

پارسی زبان ء بابت ء واجہ ابوالقاسمی وئی کتاب ”تاریخ زبان پارسی“ ء تہا چوش نبشتہ کنت، کہ

”پارسی دری امروز در افغانستان و تاجکستان و ایران رایج است۔ در ہر سہ کشور از اویل قرن بیستم مسیحی و صفحی برائی زبان پارسی آمدہ کہ باعث شدہ است۔ پارسی رایج در ہیک از ایران و تاجکستان و افغانستان بہ راہی بنقند کہ بتدریج آنہا را از ہم جدا خواہد کرد۔ در پارسی را یج در تاجکستان کہ اکنون بہ الفبای روسی نوشتہ می شود۔ لغات زیادہ از روسی وارد شدہ است۔ در زبان پارسی رایج در افغانستان واژہای از پشتو وارد گردیدہ است۔ در ایران، افغانستان و تاجکستان لغات برای بیان مفہیم جید وضع گرویدہ کہ باہم تفاوت وارند۔ وجود لغات از زہائی مختلف و اصطلاحات مختلف برای بیان یک منہوم در پارسی ایران، تاجکستان و افغانستان سبب می شود کہ ارتباط زبانی میان ایرانیان و تاجیکان و افغان دشواری ناممکن شود۔“ (۱)

اے گپ ڈاکٹر ابوالقاسمی ء وئی جنڈ نیگ آنت کہ ایران ء زبان زانتانی ر م پیگمبر ءے بستارے داریت، ء گران ء مز نیں نامے زانگ بیت۔ اگاں ما واجہ قاسمی ء اے چندیں رداں بچاریں گڑاگپ جوانی ء سہر ابیت کہ نوکیں پارسی ء بستارچی انت؟ واجہ قاسمی اے گپ ء وت منگ ء انت کہ نوکیں پارسی سے ٹکانی تہا گونگ بیت ء ہر سئیں ٹکانی تہا یکے دومی ء آنچو جتا انت کہ یکے دومی ء چہرگ ء نہ جن آنت براں وگہ زبان زانگ بنت۔

تاجکستان ء پارسی (بزاں دری) تنیگا روسی سیاہگ ء نبشتہ بیت ء چہ روسی ء باز اثر مند انت۔ افغانستان ء پارسی (دری) پشتو ء سیاہگ ء نبشتہ بیت ء پشتو ء لیگار کرتگ ء ایران ء پارسی ء چہ عربی ء فرانسسی ء آنچو اثر زرتگ کہ آئی ء گال بند ء گالریچ ہم عربی نیگ آنت ء پارسی ء اے حال انت کہ یکے پارسی گوشوک دومی ملک ء پارسی ء پوہ ء سر پد نہ بیت۔

اگاں ماپارسیء بزانت بلد (ڈکشنری)ء بچاریں گڑا اے گپ چوڑن ء سہرا بیت کہ پارسیء راستیء گواچنی چی انت؟

پروفیسر خلیل صدیقی وتی کتاب ”زبان کیا ہے؟“ ء تہا نبشتہ کنت کہ ”وہدے عربیء لبرئء گال بند کہ پارسیء تہا ہوار بوت انت گڑا پارسیء ڈروشم بدل بوت۔ حافظ شیرازی ء سعدی ء زبان عربیء گوناپ دا تگیں پارسیء انت۔ دیمتر ء واجہ نبشتہ کنت کہ نوزدی کرن ء پارسیء تہا نوکیں لبرئء گال بند ء گالریچ آڑدیگ بوت انت ء پارسیء زبان ء کے دیم ء تیلانک دیگ بوت ء عربیء اثر ء راکم تر کرت۔

بیستمی کرن ء آشوبی بجزے چست بوت ء مردمانی تہا قوم دوستی ء راج دوستی ء ہائیگے پادانگ۔ آیاں ”پارسی باستان“ بزاناں کو نہیں فارسیء زرمبشت یے ء جارجت۔ اے زرمبشت ء مول ء مراد ایش آت کہ پارسیء تہا عربیء ایدگہ زبانی لبرئء گال بند درکنگ بہ بنت۔ اے بجز ء شہزانت ء سروک واجہ پور داود آت، آئی ء حیال ایش آت کہ عربیء پارسیء ء شرنگی ء شرنگی ء رادزین کر تگ۔

بلے پُر داؤد ء حیال ء لیکہ بے سوب بوت انت۔ پرچاکہ واجہ مرزا محمد خان بن عبدالوہاب ء ایدگہ زاننکاراں پور داؤد ء سک تب، زبان دژمن ء وساچیں زاننکارے ء پٹام دات ء آئی ء بجز ء رابے سوب کرت۔ مرزا محمد خان ء آئی ء سنگتانی گوشتگ ایش انت کہ پارسیء تہا ہمنکس عربیء لبرئء گال بند آست انت کہ ایشاں درکن نے گڑا پارسیء چہ لبرئء مادرو واربیت ء پیر پارسیء بچ پشت نہ کپیت ء پارسیء دنیا ء کستریں زبانی زانگ بیت۔

دگہ دگوش کرزیں گے ایش انت کہ پارسیء تہا اے دیم ء عربیء لبرانی کشتگ بنا بوت بلے آدم ء فرانسسی ء جرمن لبران ء چو لوڈ ء ایروپ ء پارسیء تہا مان کنگ بوت۔ البہ یک چیزے اے ہم کنگ بوت کہ کو نہیں پارسیء پیلوی ء بازیں لبرئ پدء آرگ بوت انت ء پارسیء تہا ہوار کنگ بوت انت۔ بلے اے گپ ء کس گول د لجمی ء گشت نہ کنت کہ پارسیء چہ اے بجز ء پبک ء پلگار بوت۔

انچو کہ من پیسرا گشتگ ات کہ تنیکہ انگت پارسیء ۶۰ در صد عربی ۰ اور صد فرانسسی، ۰ اور صد انگریزی ء ۵ در صد گہ زبانی لبران انت۔ ایشی ء چہ اید ہرچی کہ پشت کپتنگ آلبران ہم وتی کو نہیں دروشم بدل کر تگ انت۔

ایو کا ایران ء پارسی زبان ء چارده مزنیں گالوار آنت۔ چوش که طبری، گیلی، آذری، سکرزی، ہری، خوارزمی، رازی، کردی، سمنانی، کویائی، بختیاری، مشہدی، طبری ء کرمانی چہ یکے دومی ء باز جتا آنت۔ یکے دومی ء گالوار ء پوہ نہ بیت۔ بلے سرکاری بازیں جہدانی سبب ء، ء رسا نک ء سبب ء ہریک گالوارے گوں دومی گالوار ء نزدیک بوتگ۔ (۲)

من گپ جنگاتاں کہ نوکیں پارسی ء واہند گوش آنت کہ اے پہلوی ء پدے پاچو ٹرانت۔ بازیں زبان زانت گش آنت کہ نوکیں پارسی چہ پہلوی ء در اتنگ بلے بازیں دگہ زبان زانت چہ اے گپ ء انکاری انت، پر چہ کہ نوکیں پارسی پہلوی چہرگ ء کم جنت ء عربی ء چہرگ ء زیات۔ من اے گپ ء چہ لبر ء آباں ”ثابت“ کنگ لوٹاں کہ اے جبرگواچن ء راست انت کہ اے پارسی ناں کو ہنیں پارسی انت، ناں اوستا انت ء ناں پہلوی انت، بلکیں عربی ء فرانسسی ء پراپیں زہگ انت۔

من ادلپٹ ء پول ء رد ء آب ء لبرانی لڑے دینگ لوٹان کہ چہ پہلوی ء ماں نوکیں پارسی ء چوں بدل بوتگ آنت۔ یہ ڈور ورجمل ء اے آباں بچارات۔

”پ“

پہلوی ء ”پ“ نوکیں پارسی ء ”ب“ ء بدل بوتگ ء وقتی بنداتی ڈروشم یے یلہ داتگ۔ چوشکہ کو ہنیں پارسی، اوستا ء پہلوی ء لبر ”پ“ نوکیں پارسی ء ”آب“ انت۔ بلے ہمے ”پ“ بلوچی ء زندگ ء سلامت انت ء ہمے لبر بلوچی ء ہم ”آپ“ انت۔ توار ہم ہر چاریں زبانان یک انت بلے پارسی ء جتا انت۔ اے لبر سنسکرت ء ہم آپ انت بزاں آپ ء ”پ“ بدل نہ بوتگ۔ بلے نوکیں پارسی ء بدل بوتگ۔ ہمے ہاتر ء ماگوں دلجمی ء گوشت کنیں کہ بلوچی چہ پارسی ء کو ہن ترانت پرچاکہ بلوچی ء وقتی کو ہنیں ڈروشم داتنگ ء گوں سنسکرت، اوستا ء کو ہنیں پارسی ء ہم کو پگ انت۔ ایٹی ء چہ ابید مارا اے گپ چارگ ء تپاسگ لوٹیت کہ ”پ“ ء عمر ء سند مستر انت یا ”ب“ ء؟

اے بابت ء کلکیں زانیکار، کو اس ء زبان زانت تپاک آنت کہ ”پ“ ء عمر ء سند مستر انت۔ اے گپ ء چہ پدربیت کہ ”پ“، کو ہن ترانت۔ پہلوی زبان ء لبر ”پارسی“ فارسی نبشتہ نہ انت بلکیں ”پارسی“ نبشتہ انت۔ اگاں ما فردوسی ء شاہنامہ ء بچاریں گڑا اود ء ہم مارا لبر ”پارسی“ گندگ ء کیت۔ ادا اے گپ پدربیت کہ پارسی عربی ء لیگار کر تگ

وتی کلیس گندء گسٹر ماں نوکیس پارسی ء آسانی سرء ہم درشان کُرتگ آنت کہ نوکیس پارسی ء راجہ کوہنیں پارسی ء اوستاء جتا کنت۔

چندے مثالان بچارات کہ ”پ“ ماں نوکیس پارسی ء چوں ”ب“ ء بدل بوتگ۔

کوہنیں پارسی، اوستا، پہلوی ء

بلوچی----- نوکیس پارسی

آپ----- آب

آپس----- آب بستہ

آسپ----- آسب

آشاپ----- شتاب

پان----- بان

گواپ----- باف

پاسپان----- پاسبان

”ت“

اوستا، کوہنیں پارسی ء پہلوی ء ”ت“ مس نوکیس پارسی ء ”د“ ء بدل بوتگ۔ ”د“ ء عمرچہ ”ت“ ء کستر انت۔ ”ت“ ء آب بے توار (un-voiced) انت ء ”د“ ء آب ”د“ توار دار (voiced) انت، اوستا، سنسکرت، کوہنیں پارسی ء بلوچی ء ہم آست انت۔ بلے اے زبانانی تہا ”د“ ء لبرانی ڈروشم بدل نہ بوتگ آنت ء ناں اے چاریں زبانان ”ت“، ”د“ ء بدل بوتگ۔ نوکیس پارسی ء ہر جاگہ اوستا، سنسکرت، کوہنیں پارسی ء پہلوی ء ”ت“، ”د“ ء بدل بوتگ۔ گڑا پارسی ء زاننکار چون اے داواء کرت کن آنت کہ پارسی چہ بلوچی ء کوہن ترانت۔ بلوچی ء ہے ”ت“، کرنانی کرن یک شل ء یک داب ء بلوچی ء ہمراہ انت۔ برے برے آنچو گندگ بیت کہ بلوچی سنسکرت، کوہنیں پارسی ء اوستا ء گوہار

پروفیسر خلیل صدیقی وتی کتاب ”زبان کیا ہے؟“ ء تہاچوش گوٹیت ”بلوچی زبان ء بازیر لبرانی توار گول سنسکرت ء زبکی داریت۔ ماں بلوچی زبان اوستائی ء پہلوی ء توار تنیگا ماننت بلے نوکیں پارسی ء نیست ء ناپٹ بوتگ آنت۔ بلوچی زبان توار ء حساب ء باز جاہ ء گول اوستا ء لہنتیں جاہ ء گول پہلوی ء زبکی ء ہمگر نچی یے داریت۔

بلوچی نکی توار (palatal) کہ بلوچی ء پہلوی ء یلاول آنت تنیگا ہما داب ء ڈول ء ماننت۔ بلے ڈری ء پارسی ء بدل بوتگ آنت۔ مثال ء جبر ء پہلوی ء روج ء روجن تنیگا روج ء روجن گوٹنگ بنت۔ بلوچی ہما زبان انت کہ آئی ء اوستا ء پہلوی ء بے تواریں (un voiced) آب ء توار رہندان ء بدل نہ کرتگ۔

چوشکھ اوستا ء پہلوی ء زات ء کرت پارسی ء زاد ء کرد ء بدل بوتگ آنت۔ بلے بلوچی اسلیں رنگ ء ڈروشم ء ماننت۔ ہے حساب ء شپ (شب) آپ (آب) دات (داد) ء بدل بوتگ آنت۔ بلوچی ء فونیمی رہند (Phonemic Methodology) ء آئی ء چہ اوستا ء پہلوی ء سیادی نہ پڑوشنگ۔ بلکیں زبکی یے کرتگ۔ بوت کنت کہ بلوچی دری پارسی ء چہ کوہن تر ء پہلوی ء ہمسروانت۔ بلوچی ء اوستا ء پہلوی ء ”غ“ ء ”را“ ”گ“ ء بدل کرتگ ء عربی ء آب ”ص، ط، ظ، ع، غ، ف، ق، و، ت، ب“ ء قالب ء بدل کرتگ ء وتی توار رہند ء آور تگ۔ (۳)

پروفیسر ڈاکٹر بدل خان وتی نبشٹانک ”بلوچی زبان ء لوز بلد ء عاقبت“ ء تہا بلوچی زبان باروا چوش نبشٹہ کنت ”بلوچی زبان ء لہنتیں حرفانی چوشکھ ”غ، ف، خ، ذ، ص، ط، ظ، ع، ق“ ء بابت ء پروفیسر گر نیرگ چوش گوٹیت کہ اے درائیں حرف (آب) کوہنیں بلوچی ء تہانہ بوتگ آنت ء بدل زرتگیں حرف آب آنت۔ آئی ء گوٹنگ ایش انت کہ چہ ”گ ء غ“ ء ”ک“ ء عمر مستر ء کوہن ترانت۔ آئی ء حیاں روگ، کنگ، زہگ، جلگ، بندات ء روگ، کنگ، زہک ء جاگ بوتگ آنت۔ بازیر جاہ ء ہنداں ”گ“ تہی وہدی کار مرزنہ بیت۔ چوشکھ ”من دیستگ“ ء جاہ ”من دیستہ“ ء ”آشٹنگ“ ء بدل ء ”آشٹہ“، گوٹنگ بیت۔

آگوٹیت کہ ”غ“ چہ ”گ“ ء نوک تریں آب یے کہ نول مس بلوچی ء گون کپتگ۔ پروفیسر گر نیرگ ء گوٹنگ ء پد ء چہ براس، ماس ء لپس ء، برات، مات ء پت کوہن ترانت۔ ہے پیم ء پارسی ء برادر، مادر ء پدر رندی لبرانت، کہ بندات ء براں پہلوی ء برات، مات ء پت بوتگ آنت ء نوگیں پارسی ء بود، کرد، ء کرت (کت) ء شٹ بوتگ آنت۔ (۴)

من گوں واجہ گرنبرگ ء اے گپاں سدر در صد تپاک کنناں کہ پ، ت ء ک ء عمر چہ ف، د ء گ ء عمر ء مستر آنت ء
 آلبر کہ پہلوی نیگ آنت مس نوکیں پارسی ء دگہ ڈروشمے ء دیم ء انگ آنت کہ وتی کوہنیں رنگ ء چہر ء شُبین ء نہ جن آنت۔
 من واجہ ء اے گپ ء سر ء ہم تپاک کنناں کہ بلوچی ء روگ، کنگ، جاگ ء زہگ، بندات ء روک، کنگ، جاگ ء
 زہک بوتگ آنت۔ اے ڈولیں مثال تنی و ہدی مئے زبان ء تھا آست آنت۔ چوشکھ خاران ء ہند ء آرگ (لہڑ دا تگیں
 کلونٹ) ء ”آرک“ ء ”مرگ“ ء ”مرک“، گوشت۔ اے گپ ء بزانت ایش آنت کہ بلوچی ء انگت وتی کوہنی ء کلائی دانشتگ کہ
 ماں نوکیں پارسی ء نہ مانیت۔

بلوچی زبان ء کوہنی ء مزن عمری ء بابت ء واجہ جوزف الفنبائُن کہ یک مزنیں زبان زانت ء زانتکارے ء بستارے
 داریت ء یک جوانیں پٹ ء پوکارے زانگ بیت آبلوچی زبان ء بابت ء وتی ہیالاں چوش درشان کنت۔

”Balochi belongs to the eastern group of the Iranian Languages, Like Parthian or Arsacid Pahlavi. Ancestor of the Balochi was neither Parthian nor middle Persian (Sasanid Pahlavi), but a lost language, which, while sharing a number of characteristic features with either, some with both, had a pronounced individuality his own. This Language may have been a variety of Median speech since the Kurdish dialects, which have noteworthy affinity with Balochi are to be traced, in V. Minorasky’s opinion, to the ancient Median.(5)“

چہ واجہ جوزف الفنبائُن ء اے گپاں پدربیت کہ بلوچی سکیں کوہن ء کلا نہیں زبان ایت۔ میدی یامادی زبان ء را
 ایران ء اولی زبانانی تھا زانگ ء شمار کنگ بیت۔ مادی زبان چہ کوہنیں پارسی ء ہم کوہن ترانت۔ و ہدے کہ بادشاہ کوروش
 ایران ء سر اُرش کنت گڑامادی زبان ء جاہ ء کوہنیں پارسی ء سرکاری زبان جوڑ کنت ء مادی زبان ء لپاشیت ء و لگوج
 کنت۔ مادی زبان ء سر آمد مروچی ایں کردی زبان آنت کہ تنیگاماں ایران، عراق ء ترکی ء ہند ء مگال شریں وڑے ء گوشتگ
 بیت۔ واجہ الفنبائُن ء گوشتگ ء رد ء کہ بلوچی گوں میدی یامادی ء سیادی کنت رد نہ آنت۔

دگہ جاہے ء واجہ گوشتیت کہ بلوچی ناں چہ پارتی ء نیکہ چہ پہلوی ء در انگ، بلکیں بلوچی ء پت ء پیر کانی بابت ء بچ
 گوشتگ نہ بیت۔ البہ واجہ الفنبائُن ء بلوچی ء لبر ء توار رہندانی گندگ ء پد اے گپ پد رکرت کہ بلوچی مادی زبان ء سیاد

انت۔ چوشکھ بلوچی زبان یراج دپتر سک باز کوہن انت ء آئی ء گیشتر سیادی گوں سنسکرت، اوستا، کوہنیں پارسی ء مادی ء انت، ہے ہاتر ء ماگوشت نہ کنیں کہ بلوچی، پہلوی یا نوکیں پارسی ء سیاد انت۔

اے گپ ء پدراشت ء من شمنے دیم ء لبرانی رگ ء ریشنگ یان لبرانی ذرو شمنے پیشدارگ لوٹاں کہ مئے شہزانت ء و ساچیں زانکارانی ذہن ء گموء بچ ڈولیں شک ء گمانے پہ بلوچی ء کوہنی ء کلا نہی ء پشت مہ کپیت ء من اے پدراکنگ لوٹاں کہ بلوچی چہ پارسی ء پہلوی ء کوہن ترانت، اوستا، کوہنیں پارسی، میدی ء سنسکرت ء ہم کوپگ ء ہم گلگیں زبان ایت۔

پہ درور اے بُن لبرنی گال بلد (Etymological Vocabulary) ء بچارات ء وت کساس بکن ات کہ بلوچی چنکس کوہن ء کلا نہیں زبان ایت۔

آپ:

پہلوی۔۔۔۔۔ آپ، اوستا۔۔۔۔۔ آپ، سنسکرت۔۔۔۔۔ آپسغدی۔۔۔۔۔ آپ، بلوچی۔۔۔۔۔ آپ، کوہنیں

پارسی۔۔۔۔۔ آپ

نوکیں پارسی ء آب انت کہ ”پ“ ”ب“ ء بدل بوتگ۔

آچش:

پہلوی۔۔۔۔۔ آتر، اوستا۔۔۔۔۔ آس ء آچش، ہر دو لبرناست انت۔ نوکیں پارسی ء اے لبرناست انت۔ نوکیں پارسی ء

آمد انت

آہوگ:

پہلوی۔۔۔۔۔ آہوک، بلوچی۔۔۔۔۔ آہوگ ء آہو اوستا:۔۔۔۔۔ آسو، سنسکرت۔۔۔۔۔ آساؤ، سغدی۔۔۔۔۔ آسوک

نوکیں پارسی ء آہو انت کہ وتی دروشمنے یلہ داتگ۔

آدینک:

پہلوی۔۔۔۔۔ آدوینک، بلوچی۔۔۔۔۔ آدینک نوکیں پارسی ء آدینہ انت۔

اِسپست:

پہلوی۔۔۔۔۔ اسپست، اوستا۔۔۔۔۔ اسپواستی، کوہنیں پارسی۔۔۔۔۔ اسپواستی، بلوچی۔۔۔۔۔ اسپست
نوکیں پارسیء بو نجہ انت، ”اسپست“ء لبر کار مرزبیت بلے کم۔

اِشاپ:

اوستا۔۔۔۔۔ اوشتاپ، کوہنیں پارسی۔۔۔۔۔ اِشاپ، بلوچی۔۔۔۔۔ اِشاپ
نوکیں پارسیء اِشاپ انت، کہ ”ا“ء ”پ“ گار انت۔ بزاں نوکیں پارسیء اے لبر ءوتی دُروشم بدل کُرتگ۔

اُمیت:

پہلوی۔۔۔۔۔ اُمیت، اوستا۔۔۔۔۔ اُپستی، بلوچی۔۔۔۔۔ اُمیت، نوکیں پارسیء اُمید انت۔

گوات:

پہلوی۔۔۔۔۔ وات، اوستا۔۔۔۔۔ واتہ، سنسکرت۔۔۔۔۔ واتہ، پازند۔۔۔۔۔ واد، بلوچی۔۔۔۔۔ گوات، نوکیں پارسیء
اے لبر باد انت

باگ:

پہلوی۔۔۔۔۔ باگ، اوستا۔۔۔۔۔ باگ، کوہنیں پارسی۔۔۔۔۔ باگ، بلوچی۔۔۔۔۔ باگ، نوکیں پارسیء اے لبر باغ
انت۔

پان:

پہلوی۔۔۔۔۔ پان، اوستا۔۔۔۔۔ پانہ، کوہنیں پارسی۔۔۔۔۔ پان، بلوچی۔۔۔۔۔ پان (چوشنہ گیس پان، باگ
پان، درپان، باہر پان) اے لبر مس نوکیں پارسیء بان انت کہ ”پ“ء ”ب“ء بدل بوتگ۔

بچک:

پہلوی۔۔۔۔۔ وچک، سنسکرت۔۔۔۔۔ وسته، طبری۔۔۔۔۔ وچہ، بلوچی۔۔۔۔۔ بچک نوکیں پارسیء بچہ انت
کہ ”ک“ء ”ہ“ء بدل بوتگ۔

برات:

پہلوی۔۔۔۔۔ برات، اوستا۔۔۔۔۔ براتر، سنسکرت۔۔۔۔۔ براتھ ء بھراتار، کوہنیں پارسی۔۔۔۔۔ براتا،
 بلوچی۔۔۔۔۔ برات، انگریزی۔۔۔۔۔ برادر
 نوکیں پارسیء اے لہز ہم برادر انت کہ بدل بوتگ۔
 بُرز:

پہلوی۔۔۔۔۔ بُرز، اوستا۔۔۔۔۔ بُرز، بلوچی۔۔۔۔۔ بُرز، نوکیں پارسیء بلند انت ء بازیں جاہاں بالانت، بالامس بلوچی
 زبان ء ہم کار مرزبیت۔
 گورگ:

پہلوی۔۔۔۔۔ وژک، کوہنیں پارسی۔۔۔۔۔ وژگ، بلوچی (GWARAG)، نوکیں پارسی ء برہ انت کہ چہ پہلوی ء
 کوہنیں پارسیء بازو و رانت۔
 بُز:

پہلوی۔۔۔۔۔ بُز، اوستا۔۔۔۔۔ بُز، گیلکی۔۔۔۔۔ بُز، کوہنیں پارسی۔۔۔۔۔ بُز، بلوچی۔۔۔۔۔ بُز نوکیں پارسیء بُز انت
 بلے گیشتر گو سفند ء لہز کار مرز بوتگ ء انت۔
 بژگ:

پہلوی۔۔۔۔۔ بژک، کوہنیں پارسی۔۔۔۔۔ بژک، پارتی۔۔۔۔۔ بژک، پازند۔۔۔۔۔ بژ، بلوچی۔۔۔۔۔ بژگ نوکیں
 پارسیء برہ انت کہ ”ک“ ء ”گ“، گوں ”ہ“ ء بدل بوتگ انت۔
 بُن:

پہلوی۔۔۔۔۔ بُن، اوستا۔۔۔۔۔ بُن، سنسکرت۔۔۔۔۔ بُدھنہ، ارمنی۔۔۔۔۔ بُن، بلوچی۔۔۔۔۔ بُن نوکیں پارسیء ہم
 بُن انت۔

سرشونی کتاب:

- ۱۔ ابوالقاسمی ڈاکٹر، ”تاریخ زبان پارسی“ مرکز پخش و نمائشگاہ دانشی، تاکدیم ۲۶۱، چھاپ ۳۳ ۱۳۷۳ ہجری، تہران
- ۲۔ صدیقی، پروفیسر خلیل، ”زبان کیا ہے؟“، بیکن بکس گلگشت ملتان، باردو نم ۲۰۰۱ء تاکدیم ۲۰۲-۲۰۳
- ۳۔ صدیقی، پروفیسر خلیل، ”زبان کیا ہے؟“، تاکدیم ۲۰۵
- ۴۔ بدل خان صابر،: دشتیاری صباء، بلوچی زبان عاقبت“ سید ہاشمی ریفرنس لائبریری، سال ۱۹۹۸ء، تاکدیم ۲۴۱
- ۵۔ عاقل خان مینگل، A Persian, Pahlavi and Balochi Vocabulary ادبی بھر، بلوچی اکیڈمی کونٹہ، تاکدیم ۷